

2018/1 | BÖRTÖNSTATISZTIKAI SZEMLE

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET

BÖRTÖNSTATISZTIKAI SZEMLE

Szerkesztők:

Rutkai Kata
Sánta Livia bv. őrnagy

A fogvatartottak jellemző oktatási és képzési adatai c. fejezet szerzői:

Baranyi Zsolt bv. őrnagy, főosztályvezető
Balázs László bv. őrnagy

Borítófotó:

Bv. fotó

Adatforrások:

Biztonsági Szolgálat
Fogvatartási Ügyek Szolgálat
Gazdasági Társaságok Főosztálya
Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály

Impresszum:

Kiadja
a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP)
1054 Budapest, Steindl Imre u. 8.

Felelős kiadó:

Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, bv. tanácsos, országos parancsnok

Kiadásért felelős:

Dr. Bodó Bernadett bv. ezredes, hivatalvezető, BvOP Hivatal

Főszerkesztő:

Várkonyi Zsolt Kristóf főosztályvezető,
BvOP Hivatal, Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály

ISSN 2416-0881

2018

TARTALOM

I. BEVEZETŐ.....	3
II. FOGVATARTOTTI STATISZTIKÁK.....	4
Fogvatartottak száma és demográfiai adatai	4
Fogvatartással összefüggő adatok	6
Oktatási, képzési adatok	11
III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ADATOK.....	13
Biztonsági tevékenységre vonatkozó adatok.....	13
A munkáltatási adatok	14
IV. A FOGVATARTOTTAK JELLEMZŐ OKTATÁSI ADATAI.....	16
V. FOGALOMTÁR	21

A BvOP Hivatal Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztályának statisztikai tevékenysége a társadalom általános tájékozottságát szolgáló, objektív tényekre alapozott adatszolgáltatási tevékenység.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet tevékenységével összefüggő statisztikai információk nyilvánosságra hozatalával valóság-hű képet nyújtunk a szakpolitikai döntéshozók, az állami szervezetek, önkormányzatok, a civil szervezetek, a szakmai és tudományos tevékenységet végzők, az Európai Unió intézményei, valamint a nemzetközi szervezetek számára.

Célunk, hogy a hivatalos statisztika hatóköre találkozzon a Büntetés-végrehajtási Szervezet tevékenysége iránt megnyilvánuló felhasználói igényekkel.

Az előállított statisztikai adatokat a szakmai elvárásoknak megfelelően szabályozottan és átláthatóan, a szakmai függetlenség, a pártatlanság és objektivitás, a felhasználó-központúság alapelveinek figyelembe vételével tesszük közzé.

Tudományos tevékenységünk fejlesztési irányainak meghatározó szempontjai a relevancia, az adatvédelem, a megalapozott és fejlesztett módszertan, a minőség iránti elkötelezettség, az időszerűség és időbeli pontosság, a koherencia és összehasonlíthatóság, a hozzáférhetőség és érthetőség.

Az elmúlt években megjelent Börtönstatisztikai Szemlék hivatkozási pontként, adatforrásként a változó igényeket figyelembe véve törekedtek az új igények statisztikai adatfelvételekbe történő beépítésére, a statisztikai információk felhasználói igények szerinti átalakítására. Jelen számunk is a változó statisztikai igényeket vette figyelembe, ezért volt indokolt az adatok publikálási szerkezetén módosítani (így például némely adattáblát, mely évek óta hasonló képet mutat – például fogvatartottak lakhely szerinti megyei eloszlása – elhagytunk).

A fogvatartotti statisztikák tekintetében a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett létszámadatokhoz képest a Börtönstatisztikai Szemle részletesebb, átfogóbb statisztikákat közöl.

A Főszerkesztő ajánlása

I. BEVEZETŐ

Jelen kiadvány célja, hogy időszaki statisztikákat szolgáltatson a Büntetés-végrehajtási Szervezet által fogvatartottak főbb adatairól, illetve a szervezet tevékenységéről. Széleskörű és aktuális háttérrel kívánunk biztosítani kutatások, elemzések elkészítéséhez.

A fogvatartotti adatokat a Büntetés-végrehajtási Szervezet Fogvatartotti Alap Nyilvántartás (a továbbiakban: FANY) szoftveréből lekért statisztikákból, illetve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága egyes Szolgálatainak, illetve Főosztályainak adatgyűjtései alapján állítottuk össze.

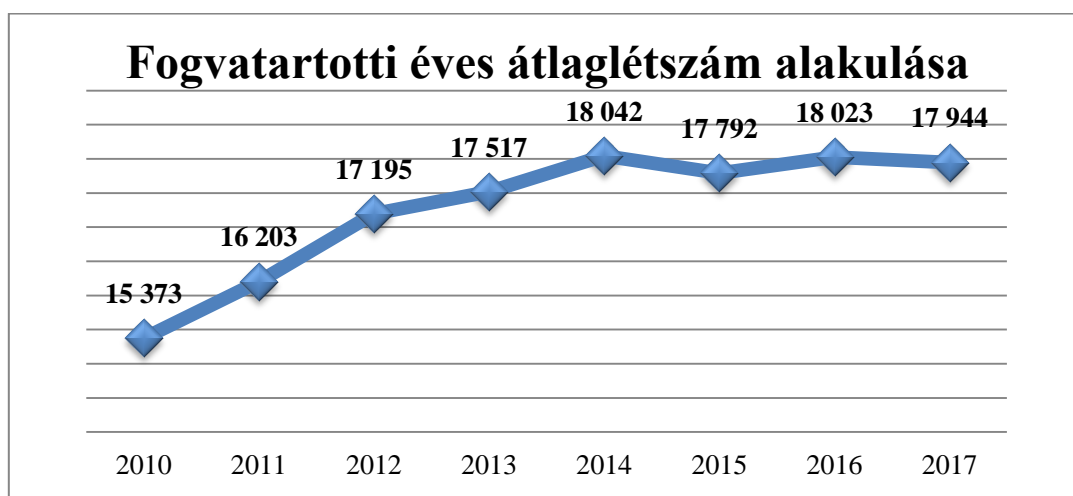
A statisztikák értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy a fogvatartottakra vonatkozó számok dinamikus adatok, a fogvatartottak létszáma egy nap alatt akár többször is változhat. Ebből fakadóan a statisztikák egy része csak az adatok előállításának dátumával együtt értelmezhető, továbbá az összehasonlíthatóság és az elemzések megkönnyítése érdekében elsősorban százalékos mutatókkal dolgozunk.

A kiadvány az általános szervezeti adatokon túl minden alkalommal tartalmaz egy speciális fogvatartotti csoportokra, vagy a büntetés-végrehajtás egy speciális területére vonatkozó fejezetet. Ebben a számban a fogvatartottak oktatási-képzési adatait mutatjuk be részletesebben.

II. FOGVATARTOTTI STATISZTIKÁK

Fogvatartottak száma és demográfiai adatai

A fogvatartotti populáció átlagos létszáma a 2010 és 2014 közötti időszakban folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, mely az elmúlt években némileg megtorpanni látszik. A 2015. évben az éves záró adatok alapján az átlagléttség csökkent, majd a 2016. évben enyhén emelkedett. A 2017-es évben az éves átlagléttség ismét csökkenést mutat. Az alábbi ábrát nézve megállapíthatjuk, hogy a fogvatartottak átlagos létszáma az elmúlt négy éves időszakban a 18 ezer fős érték körül mozgott.

1. ábra¹

	Összes fogvatartott (fő)		Ebből fiatalok (Fk.) fokozataiban fogvatartottak ² (fő)	
	Szám	Arány (%)	Szám	Arány (%)
Férfi	16 067	92,64%	229	96,62%
Nő	1 276	7,36%	8	3,38%
Összesen:	17 343 ³	100,00%	237	100,00%
			Összesen: 1,37%	

1. táblázat

¹ A Börtönstatistikai Szemlékben korábban megjelentetett átlagléttség helyett az összehasonlíthatóság és az objektív elemzési kép érdekében az adott évekre vonatkozó éves fogvatartotti átlagléttség statisztikai összevetését mutatjuk be, a FANY szoftveréből történt utólagos adatlekérés alapján.

² Fk. fogház, fk. börtön, fk. előzetes I. fokú ítéletig, fk. előzetes nem jogerősen elítélt.

³ Kiadványunkban a statisztikák bemutatásakor az elemzéseinkhez az egyéb statisztikai adatszolgáltatásokban már közzétett 2017. december 31-ei létszámot (17 343 fő) használjuk, egy aznapra utólag lekérdezett ún. elemzési adatbázis alapján, mely a FANY szoftveréből lekért adatok részletesebb vizsgálatát teszi lehetővé. Fontosnak tartottuk ezt a részletesebb adatbázist használni annak érdekében, hogy minél átfogóbb és objektívebb képet kapjunk a fogvatartottak adatairól és statisztikai jellemzőiről.

A fogvatartottak demográfiai adatai alapján elmondható, hogy mindössze 7,36%-uk nő (ebben jelentős változás nem tapasztalható), míg a fiatalkorúak aránya tovább csökkent⁴ (2015: 1,97%, 2016: 1,72%, 2017: 1,37%, közülük 96,62% férfi).

Életkor szerinti megoszlás (2017.12.31.)		
Életkor csoportok	Fő	%
<i>16 évesnél fiatalabb</i>	5	0,03
<i>16-18 év</i>	141	0,81
<i>19-24 év</i>	1 902	10,97
<i>25-29 év</i>	3 101	17,88
<i>30-39 év</i>	5 069	29,23
<i>40-49 év</i>	4 540	26,18
<i>50-59 év</i>	1 926	11,11
<i>60 évesnél idősebb</i>	659	3,80
<i>Összesen:</i>	17 343	100,00

2. táblázat

A fogvatartottak részletes életkori megoszlása az előző évi adatokhoz hasonlóan azt mutatja, hogy a 30-39 év közötti korcsoportba tartozó fogvatartottak aránya a legnagyobb. A következő legnépesebb életkori csoport a 40-49 éves korosztályé, így elmondható, hogy a fogvatartottak több mint fele 30-49 év közötti.

A 25 év alatti fogvatartottak összesített aránya az előző évek csökkenő tendenciájával szemben stagnálást mutat (2014: 16,67%, 2015: 15,62%, 2016: 14,06%, 2017: 11,81%), míg a 40 év felettek aránya az előző évekhez hasonlóan némileg emelkedett (2014: 38,36%, 2015: 36,96%, 2016: 40,3%, 2017: 41,09%)⁵.

A 19-29 éves korosztály megközelítőleg 30%-ot tesz ki (28,85%), ezen kívül fontos megemlíteni – főként speciális szükségletei miatt – a 60 évesnél idősebb korosztályt, melybe a fogvatartottak 3,80%-a tartozik, arányuk tehát az előző évi 3,48%-hoz képest növekedést mutat.

⁴ A Börtönstatisztikai Szemle 2017/1. számában a fiatalkorú fogvatartottakkal foglalkoztunk bővebben, kifejtve létszámuk alakulását és egyéb fogvatartási jellemzőiket. Lásd pontosabban: <http://bv.gov.hu/download/2/34/e1000/B%C3%B6rt%C3%B6nstatistikai%20Szemle%202017%201.pdf> , 20-26. oldal

⁵ Összesített adatok a korábbi Börtönstatisztikai Szemlékben megjelent életkori megoszlási adatok alapján.

Életkorcsoportok százalékos megoszlása és az átlagéletkor változása						
Korcsoport	2012.12.31.	2013.12.31.	2014.12.31.	2015.12.31.	2016.12.31.	2017.12.31.
<i>18 év alatt</i>	1,03	0,84	0,61	0,46	0,47	0,84
<i>18 - 21 éves</i>	8,53	7,77	6,84	6,35	5,33	5,25
<i>22 - 24 éves</i>	8,98	9,44	9,35	8,81	8,25	5,75
<i>25 - 29 éves</i>	15	15,41	15,1	15,28	15,47	17,88
<i>30 - 39 éves</i>	33,24	31,9	31,32	30,69	30,22	29,23
<i>40 - 49 éves</i>	22,45	23,37	24,58	25,35	26,37	26,18
<i>50 - 59 éves</i>	8,64	9,14	9,54	9,98	10,42	11,11
<i>60 éves vagy idősebb</i>	2,14	2,13	2,66	3,037	3,48	3,80
<i>Átlagéletkor:</i>	35 év 9 hónap	36 év 1 hónap	36 év 8 hónap	36 év 6 hónap	37 év 6 hónap	37 év 10 hónap

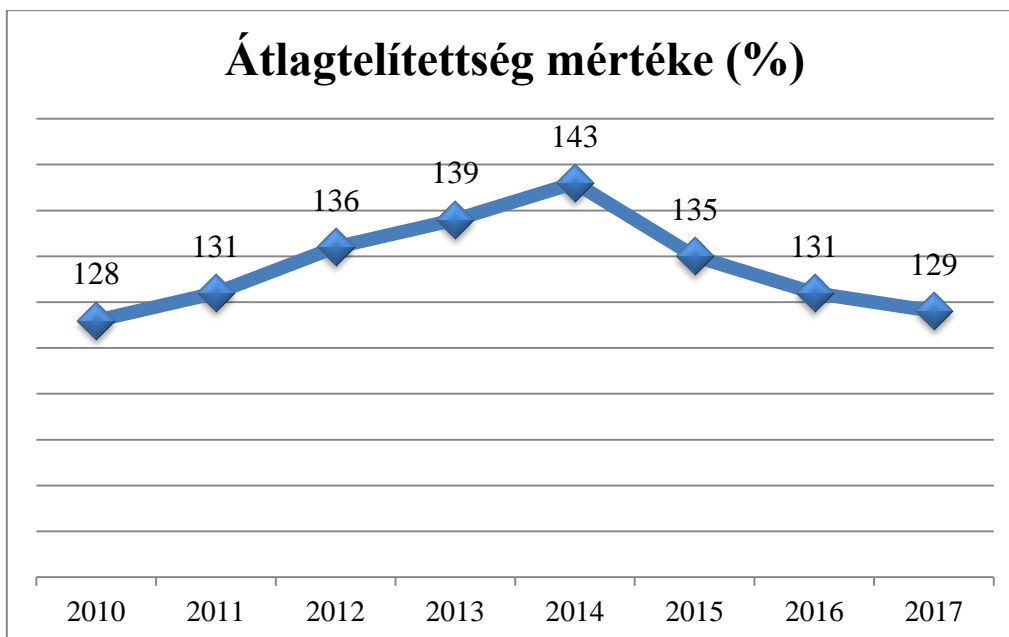
3. táblázat

A fenti táblából jól látható, hogy a 18 év alatti fogvatartottak aránya évekig tartó csökkenés után 1% alatti arányban látszik stabilizálódni. Továbbá ugyan lassan, de folyamatosan csökken a 18 és 21 év közötti fogvatartottak, illetve a 22 és 24 év közötti fiatal felnőttek aránya is. Megfigyelhető az is, hogy a 60 éves vagy idősebb korosztály aránya a 2013-as év kivételével évről évre folyamatos növekedést mutat.

Az átlagéletkort bemutató számokból látszik, hogy 2012 óta több mint két évvel emelkedett a fogvatartottak átlagéletkora.

Fogvatartással összefüggő adatok

A büntetés-végrehajtási intézetek (röviden: bv. intézetek) átlagos telítettségi értékének változásának háttérben leginkább a büntetőtörvénykezésből és a férőhelyek alakulásából (férőhelyek létesítése, átstrukturálása) fakadó okok állnak. A büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettsége az európai országok egy részében igen komoly, megoldásra váró problémákat okoz. Az elvárásoknak a magyar büntetés-végrehajtás a telítettség-kiegyenlítő programjával, ütemezett férőhelybővítési projektekkel kíván eleget tenni.

2. ábra⁶

A 2017-es év egészét vizsgálva a fogvatartottak átlagos létszáma 17 944 fő volt, 129%-os átlagos telítettségi szint mellett. A végrehajtott férőhelybővítések okán, továbbá az átlaglétszám tekintetében történt csökkenés hatására (2016: 18 023, 2017: 17 944) az átlagos telítettség 2 százalékpontos csökkenést mutat a 2016-os évhez képest.

<i>Az 5 legnagyobb elhelyezett létszámmal bíró bv. intézet (2017.12.31.)</i>	
<i>Szegedi Fegyház és Börtön</i>	1 654 fő
<i>Fővárosi Bv. Intézet</i>	1 473 fő
<i>Budapesti Fegyház és Börtön</i>	1 456 fő
<i>Szombathelyi Országos Bv. Intézet</i>	1 452 fő
<i>Pálhalmai Országos Bv. Intézet</i>	1 218 fő

4. táblázat

Az egyes bv. intézetekben elhelyezett fogvatartottak létszáma nincs közvetlen összefüggésben a túlszűfolttsággal, hiszen az a büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezhető és az elhelyezett fogvatartottak arányának függvénye. Ugyanakkor az elhelyezett fogvatartottak létszáma szerinti legnagyobb bv. intézeteket érdekes adatnak tartottuk, ezért a fenti táblázatban szerepeltetjük.

⁶ A könnyebb összehasonlíthatóság érdekében – utólagosan számított adatok alapján – a jelzett évekre az adott év zárónapi fogvatartotti átlaglétszámaiból kalkulált átlagtelítettséget szerepeltetjük.

Fogvatartottak megoszlása végrehajtási fokozat szerint (2017. 12. 31.)						
Végrehajtási fokozat⁷	Összesen	%	Férfi	%	Nő	%
<i>Fegyház</i>	4 710	27,16	4 460	27,76	250	19,59
<i>Börtön</i>	7 325	42,24	6 710	41,76	615	48,20
<i>Fogház</i>	767	4,42	703	4,38	64	5,02
<i>Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)</i>	161	0,93	153	0,95	8	0,63
<i>Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)</i>	262	1,51	242	1,51	20	1,57
<i>Fiatalkorú, börtön fokozat</i>	96	0,55	93	0,58	3	0,24
<i>Fiatalkorú, fogház fokozat</i>	69	0,40	68	0,42	1	0,08
<i>Előzetes I. fokú ítéletig</i>	2 764	15,94	2 551	15,88	213	16,69
<i>Előzetes nem jogerősen elítélt</i>	566	3,26	528	3,29	38	2,98
<i>Fiatalkorú előzetes I. fokú ítéletig</i>	57	0,33	54	0,34	3	0,24
<i>Fiatalkorú előzetes nem jogerősen elítélt</i>	14	0,08	13	0,08	1	0,08
<i>Elzárás</i>	175	1,01	154	0,96	21	1,65
<i>Büntetőjogi elzárás</i>	192	1,11	183	1,14	9	0,71
<i>Kényszergyógykezelés</i>	185	1,07	155	0,96	30	2,35
Összesen:	17 343	100,00	16 067	100,00	1 276	100,00

5. táblázat

Az elítéltek létszámának és a végrehajtási fokozatok szerinti megoszlásának alakulásáról a fenti táblázat azt mutatja, hogy a fogvatartottak több mint 80%-a jogerősen elítélt, közülük továbbra is a börtön fokozatú büntetést töltők vannak többségben (42,24%). A végrehajtási fokozat szerint a következő legnépesebb csoportot a fegyház büntetést töltők alkotják (27,16%). Utóbbi csoportra vonatkozóan a növekedés tovább folytatódott (a Börtönstatisztikai Szemle korábbi számaiban használt elemzési létszámok szerint 2014: 3 869 fő, 2015: 4 136 fő, 2016: 4 446 fő, 2017: 4 710 fő).

⁷ A táblázatban feltüntetett végrehajtási fokozatok magyarázatai a kiadvány Fogalomtárában olvashatók. A reintegrációs őrizetben lévők adatait nem szerepeltetjük külön soron a táblázatban.

Ítélet tartama				
	2016.12.31.		2017.12.31.	
	Fő	%	Fő	%
<i>1 hónapnál rövidebb</i>	39	0,28	49	0,36
<i>1 hónap - 6 hónap</i>	274	2,00	303	2,24
<i>6 hónap - 1 év</i>	949	6,92	875	6,48
<i>1 év - 2 év</i>	2 854	20,80	2 550	18,88
<i>2 év - 3 év</i>	2 090	15,23	2 047	15,15
<i>3 év - 5 év</i>	2 571	18,73	2 558	18,94
<i>5 év - 10 év</i>	3 378	24,62	3 459	25,61
<i>10 év vagy több</i>	1 519	11,07	1 613	11,94
<i>Tényleges életfogytiglan</i>	49	0,35	54	0,40
<i>Összesen:</i>	13 723	100	13 508	100
<i>N.a.^{8, 9}</i>	429	N.r. ¹⁰	434	N.r.
<i>Előzetes, első fokú ítéletig¹¹</i>	2 944	N.r.	2 821	N.r.
<i>Előzetes, nem jogerősen elítélte¹²</i>	628	N.r.	580	N.r.
<i>Mindösszesen:</i>	17 724	N.r.	17 343	N.r.

6. táblázat

A kiszabott büntetések tartamának tekintetében a legnagyobb csoport az 5-10 évig terjedő szabadságvesztésre ítélték, ezt követik a 3-5 évig, majd az 1-2 évig terjedő szabadságvesztés büntetésre ítélték. Az egy évnél rövidebb ítéleti idők kevésbé jellemzőek.

Szuicid cselekmények								
Év		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Fogvatartottak átlagléttszáma</i>		16 203	17 195	17 517	18 042	17 792	18 023	17 944
<i>Öngyilkosság</i>	<i>Fő</i>	9	8	7	6	5	9	4
	<i>Ráta¹³</i>	5,55	4,65	4	3,33	2,81	4,99	2,23
<i>Öngyilkossági kísérlet</i>	<i>Fő</i>	36	34	42	49	41	21	8
	<i>Ráta</i>	22,22	19,77	23,98	27,16	23,04	11,65	4,46

7. táblázat

⁸ A későbbiekben „N.a.” rövidítéssel jelöljük azon esetek számát, amelyekről nem áll rendelkezésre adat.

⁹ A FANY rendszer adatai alapján készített gépi leválogatásban nem besorolhatóak azon személyek, akik jogerősen elítélteként lettek befogadva, de ítéletük fogamatba vétele az adatszolgáltatás készítésekor éppen folyamatban van.

¹⁰ A későbbiekben „N.r.” rövidítéssel jelöljük azon eseteket, amelyek a vizsgált szempontból nem relevánsak.

¹¹ Az ítéletek tartamát bemutató táblázat arányszámainak számításakor kizárólag a jogerős ítéleteket tartottuk relevánsnak, így a korábbiakban megjelentettekhez képest nem vettük figyelembe a következő csoportokat: a fiatalokú előzetes első fokú ítéletig és az előzetes első fokú ítéletig.

¹² Az ítéletek tartamát bemutató táblázat arányszámainak számításakor továbbá nem vettük figyelembe továbbá az előzetes nem jogerős elítélteket és a fiatalokú előzetes, nem jogerősen elítélteket.

¹³ Ráta: 10.000 fogvatartottra jutó érték, arányszám.

Az öngyilkosságra és öngyilkossági kísérletre vonatkozó fenti számok csak azokat az eseteket jelölik, amelyek mögött valós szuicid krízis áll. A bv. intézeteken belüli önkárosítások mögött ugyanis nem feltétlenül áll valós¹⁴ „meghalási szándék”. Azok hátterében *feszültség-levezetés* (falc), illetve a *prizonális problémák* által kiváltott (ide tartoznak a helyzeti előnyök megszerzésében motivált „manipulatívna” nevezhető) cselekmények is állhatnak.

Az öngyilkossági kísérletek tekintetében 2014-től folyamatos csökkenés tapasztalható mind a konkrét esetszám, mind a fogvatartotti létszámhoz viszonyított ráta tekintetében. A befejezett öngyilkosságok rátája évek óta 2,23 és 5,55 között mozog, amely jóval a nemzetközi átlag alatt marad.

Szakmai fejlődésként, valamint a fogvatartottak hatékonyabb kezelésével kapcsolatos tevékenység hatására pozitívként értékelendő, hogy az öngyilkossági kísérletek számában jelentős csökkenés tapasztalható (2016: 21 eset, 2017: 8 eset), valamint az öngyilkosságok száma is a jelentősen csökkent (2016: 9 eset, 2017: 4 eset).

Visszaesési mutatók (2017. 12. 31.)		
Visszaesési fok	Fő	%
<i>Első büntényes</i>	8 411	48,50
<i>Visszaesőnek nem minősülő bűnisméltó</i>	822	4,74
<i>Visszaeső</i>	1 804	10,40
<i>Többszörös visszaeső</i>	2 992	17,25
<i>Különös visszaeső</i>	1 938	11,17
<i>Erőszakos többszörös visszaeső</i>	419	2,42
<i>N.a.</i>	956	5,52
<i>Összesen:</i>	17 343	100,00

8. táblázat

A visszaesési adatok alapján az összes fogvatartott csaknem fele első büntényes, 40% körüli a visszaesők aránya, melyből 10,40%-ot a visszaesők, 17,25%-ot a többszörös visszaesők, 11,17%-ot a különös visszaesők, 2,42%-ot az erőszakos többszörös visszaesők tesznek ki.

Fogvatartottak állampolgárság szerinti megoszlása (2017. 12. 31.)		
Állampolgárság	Fő	%
<i>Magyar állampolgárságú fogvatartottak</i>	16 478	95,01
<i>Külföldi állampolgárságú fogvatartottak</i>	859	4,95
<i>Hontalan, N.a.</i> ¹⁵	6	0,03
<i>Összesen:</i>	17 343	100,00

9. táblázat

¹⁴ Olyan eseteket értünk valós szuicid krízis alatt, ahol az exploráció, tesztek és egyéb pszichológiai módszerek által közvetlen öngyilkossági veszélyhelyzet mutatható ki.

¹⁵ Fogvatartotti nyilatkozat és/vagy hiányzó iratok alapján.

A fogvatartotti populáció 4,95%-a külföldi állampolgárságú, arányuk az előző évekhez hasonlóan 4-5% körül mozog. Összességében elmondhatjuk, hogy a külföldi fogvatartottak statisztikai jellemzőiben jelentős változás nem tapasztalható.

Oktatási, képzési adatok

Beiskolázási mutatók									
Tanév	Általános iskola		Középiskola		Szakképzés		Felsőfokú		Összesen
	Fő	(%)	Fő	(%)	Fő	(%)	Fő	(%)	
2011/2012	1 159	42,55	920	33,77	606	22,25	39	1,43	2 724
2012/2013	787	34,78	836	36,94	602	26,60	38	1,68	2 263
2013/2014	1 151	42,07	819	29,93	720	26,32	46	1,68	2 736
2014/2015	1 083	34,91	858	27,66	1 131	36,46	30	0,97	3 102
2015/2016	1 016	31,80	967	30,27	1 156 ¹⁶	36,18	56	1,75	3 195
2016/2017	909	30,92	1218	41,43	770	26,19	43	1,46	2 940

10. táblázat

A korábbi évhez képest kis mértékben csökkent az általános iskolai oktatásba bevont fogvatartottak száma, a gimnáziumi oktatásban résztvevőké pedig mérsékelt emelkedést mutat, az oktatási-szakképzési összesített adatok a korábbi év számadataival közel azonosak.

Iskolai végzettség (2017. 12. 31.)						
	Összesen		Férfi		Nő	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
<i>Analfabéta</i>	108	0,63	84	0,52	24	1,89
<i>Kevesebb mint 8 osztály</i>	1 841	10,66	1 646	10,28	195	15,37
<i>Általános iskola</i>	10 005	57,92	9 296	58,08	709	55,87
<i>Befejezetlen középiskola</i>	1 110	6,43	1 028	6,42	82	6,46
<i>Szakiskola</i>	2 408	13,94	2 330	14,56	78	6,15
<i>Érettségi</i>	1 444	8,36	1 312	8,20	132	10,40
<i>Egyetem-főiskola</i>	358	2,07	309	1,93	49	3,86
<i>Összesen:</i>	17 274	100,00	16 005	100,00	1 269	100,00
<i>N.a.</i>	69		62		7	

11. táblázat

¹⁶ A naptári éven belül be nem fejeződő, a tanévi időbeosztáshoz nem igazodó szakképzések adatai, illetve egyéb tényezők hatásai miatt a 2016/1 Börtönstatisztikai Szemlében publikált adat (1 993 fő) helyett utólagosan korrigált adatot teszünk közzé.

Az iskolázottságra vonatkozó adatok értelmezéséhez szükséges figyelembe venni, hogy az értékek egy aktuális állapotot rögzítenek. A táblázatban tehát a fogva tartás kezdete óta, a fogva tartás során megszerzett végzettség is szerepel, hozzáadódva a már korábban megszerzett végzettséghez.

A fogvatartottak legjelentősebb része – a teljes börtönpopuláció csaknem 58%-a – általános iskolai végzettséggel rendelkezik, a második legnépesebb csoportot pedig a szakiskolát elvégzők (13,94%) alkotják. Látható, hogy a női fogvatartottak körében magasabb az analfabéták, illetve a kevesebb, mint 8 osztályt elvégzők aránya, ugyanakkor gyakoribb náluk az érettségi és a főiskolai/egyetemi végzettség megszerzése is.

III. SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VONATKOZÓ ADATOK

Biztonsági tevékenységre vonatkozó adatok

<i>Biztonságra vonatkozó adatok</i>								
<i>Év</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	
<i>Fogvatartottak átlagléttszáma</i>	16 203	17 195	17 517	18 042	17 792	18 023	17 944	
<i>Fogolyszökés büntette</i>	<i>Fő</i>	1	3	0	2	3	1	6
	<i>Ráta</i>	0,62	1,74	0	1,11	1,69	0,55	3,34

12. táblázat

A fogolyszökések esetében szükséges megkülönböztetni a vétségi és a büntetti alakzatot. Vét-ségi alakzat, ha a fogvatartott az engedélyezett szabadságvesztés-büntetés félbeszakítás, eltá-vozás, rövid tartamú eltávozás vagy kimaradás tartamának elteltével a büntetés-végrehajtás alóli kibúvásának céljából a megjelölt határidőn belül nem tér vissza a bv. intézetbe. Fogoly-szökés büntettéről akkor beszélhetünk, ha a fogvatartott a bv. őrizete alól kivonja magát (az intézet zárt és/vagy őrzött területéről, szállítójárművéről megszökik). A fenti táblázat az utób-bi eseteket mutatja be.

<i>Előállítás - szállítás</i>				
<i>Év</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
<i>Előállítások</i>	67 879	64 429	64 066	62 248
<i>Szállítások</i>	67 051	63 794	61 260	56 549
<i>Célszállítások</i>	17 926	15 332	14 528	13 478

13. táblázat

Az előállítás a fogvatartottak bíróságra, ügyészségre, orvosi ellátásra és egyéb okból történő előállítását jelenti. Az egyes bv. szervek esetében az előállítások száma függ a fogvatartotti létszámtól, illetve a bv. intézet szakmai profiljától, rendeltetésétől is. A szállítások többek között a fogvatartottak megfelelő bv. intézetbe, egészségügyi intézetbe vagy előállítás céljá-ból történő szállítását jelentik.

A 2017. év adatai alapján a szállítások és célszállítások száma tovább csökkent. Ez az előállít-ások és szállítások számának és szervezésének racionalizálására tett széleskörű törekvések eredménye.

A munkáltatási adatok

Munkáltatott fogvatartottak átlagos állományi létszáma (fő)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Bv. gazdasági társaságok általi munkáltatás</i>	3 570	3 753	4 137	4 405	4 548	4 678
ebből ipari társaságnál munkáltatott:	1 653	1 846	2 082	2 334	2 521	2 620
ebből mg.-i társaságnál munkáltatott:	1 917	1 907	2 055	2 071	2 027	2 058
<i>Intézeti munkáltatás</i>	2 430	2 765	2 741	2 963	3 334	3 483
<i>PPP munkáltatás¹⁷</i>	781	723	684	672	749	633
<i>Összesen:</i>	6 781	7 241	7 562	8 040	8 631	8 794

14. táblázat

A fogvatartottak reintegrációjának, a társadalomba való visszavezetésének legfontosabb eleme és eszköze a munkáltatás. A munkával történő foglalkoztatás jelleg szerinti csoportosítása látható a fenti táblázatban. Látható, hogy a bv. gazdasági társaságok általi munkáltatás és a bv. intézetek által munkáltatott fogvatartottak létszáma folyamatos növekedést mutat. A 2017. év végére megvalósult a teljes fogvatartotti foglalkoztatás, aminek keretén belül az oktatási és szakképzési tevékenységgel, piacképes szakmai ismeretek átadásával, munkatapasztalatok megszerzésével adunk lehetőséget a fogvatartottaknak a szabadulás utáni visszaesést elkerülő jogkövető életforma kialakítására.

Fogvatartottak foglalkoztatása (éves átlagléttség, fő)				
	2014	2015	2016	2017
<i>Munkára kötelezett fogvatartottak átlagléttszáma</i>	11 746	11 933	10 166	10 027
<i>Munkáltatott</i>	7 562	8 040	8 631	8 794
<i>ebből:</i> gazdasági társaságok által	4 137	4 405	4 548	4 678
bv. intézetek által	2 741	2 963	3 334	3 483
PPP keretében	684	672	749	633
<i>Egyéb foglalkoztatott</i>	1 819	1 654	2 059	2 139
<i>ebből:</i> terápiás foglalkoztatás	186	214	123	397
kizárólag oktatás, képzés	1 633	1 440	1 936	1 742
<i>Foglalkoztatott összesen:</i>	9 381	9 694	10 690	10 933

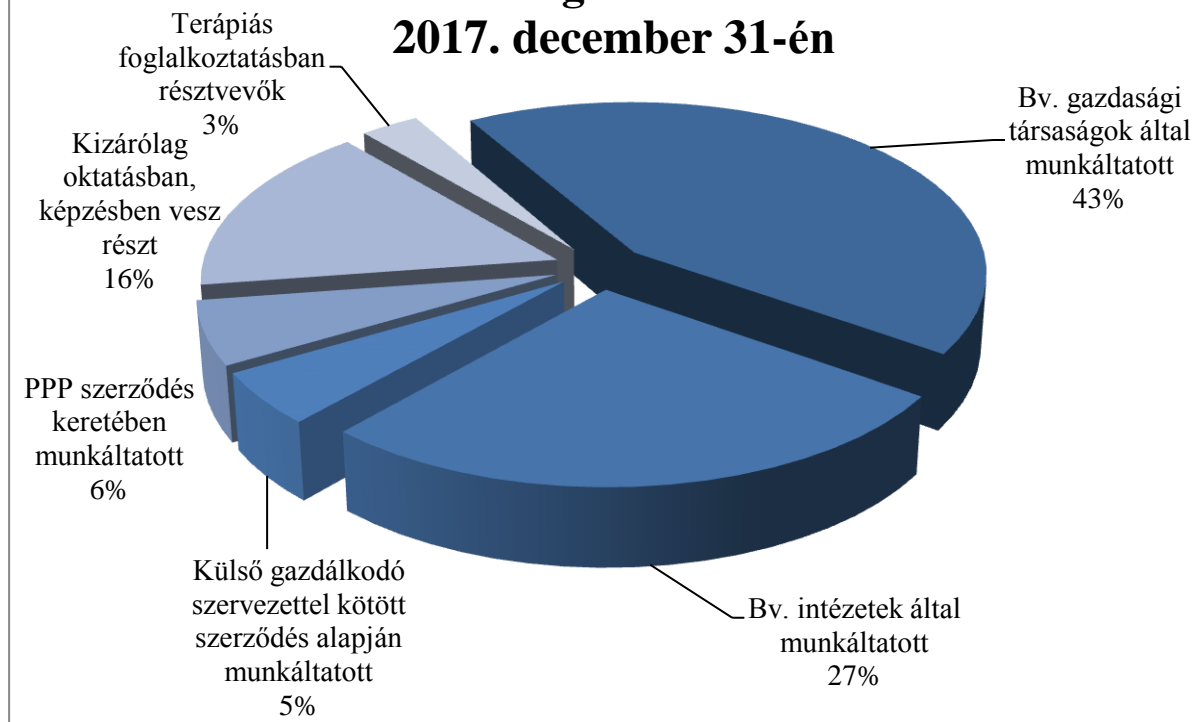
15. táblázat

A fogvatartottak foglalkoztatása költségvetési munkáltatás, bv. gazdasági társaságokban történő munkáltatás, továbbá egyéb foglalkoztatás keretében történik. A fogvatartottak foglalkoztatásának különféle formáiban részt vevő éves létszámot a fenti tábla mutatja.

¹⁷ A *public-private partnership* (rövidítve: *PPP*) szerződés keretében működtetett büntetés-végrehajtási intézetekben a szerződésben meghatározottak szerinti létszámban történik a fogvatartottak foglalkoztatása.

A foglalkoztatás egyes típusonkénti megoszlása

2017. december 31-én

3. ábra

A foglalkoztatás átlagléttségének megoszlását a 2017-es naptári év zárónapjára a fenti kördiagram szemlélteti.

IV. A FOGVATARTOTTAK JELLEMZŐ OKTATÁSI ADATAI

A büntetés-végrehajtás feladatai szerint az alapfokú oktatás általános biztosításával, a szak és betanított képzések elérhetővé tételével járul hozzá, hogy a fogvatartottaknak legyen esélyük a munkaerőpiacon értékesíthető tudással megjelenni.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 60. § (7) pontja alapján *„a felnőttoktatásban az oktatás megszervezhető a nappali oktatás munkarendje, továbbá esti, levelező vagy más sajátos munkarend szerint. Gimnáziumban a nappali oktatás munkarendje szerint azok részére szervezhető meg az oktatás, akik nem kizárólag felnőttoktatásban vehetnek részt. Szakképző iskolában a nappali oktatás munkarendje szerinti felnőttoktatás azok számára szervezhető meg, akik még nem rendelkeznek szakképesítéssel. Készségfejlesztő iskolában a nappali oktatás munkarendje szerinti felnőttoktatás azok számára szervezhető meg, akik az e törvény 13/B. § (2) bekezdés b) pontjában meghatározott két gyakorlati évfolyamot nem végezték el. A nappali oktatás munkarendje szerint folyó oktatás esetében a tanórák számának a kerettantervben a nappali rendszerű oktatás munkarendje szerinti kötelező tanórai foglalkozások legalább kilencven százalékát el kell érnie”*.

A fogvatartotti képzések minden esetben a munkaerőpiaci igényeknek megfelelő, hiányszakmákban történnek, melyekkel a fogvatartottak a munkaerőpiaci beilleszkedésre kapnak valós esélyt. A Bv. Szervezetben a fogvatartottak részére olyan képzések állnak rendelkezésre, amely során a bv. intézetben belül a munkáltatás biztosított, így a fogvatartottak az elméleti oktatás után megfelelő gyakorlati tapasztalatokra tesznek szert.

A szabadságvesztés büntetésre ítélt iskolai végzettsége, képzettsége alacsonyabb az ország lakosainak átlagos képzettségi szintjénél. A 2011/2012-es tanévben 1159 fogvatartott kezdte meg az általános iskolai tanulmányait, amelyből 1003 fő sikeresen végzett. A 2012/2013-as tanévben 787 fogvatartott kezdte meg az általános iskolai tanulmányait és közülük 750-en sikeresen el is végezték valamelyik osztályt. A 2013/2014-es tanévben 1 151 fő került alapfokú beiskolázásra.

2011-ben 920 fő, 2012 szeptemberében pedig 836 fő kezdte meg középiskolai tanulmányait, érettségit 33 fogvatartott tett.

A Büntetés-végrehajtási Szervezetnél a betanított munkás és szakmunkás képzés anyagi hátterét a képzők pályázati forrásokból biztosították, eredményességükhöz nagymértékben hozzájárultak a kialakult együttműködések, társadalmi kapcsolatok. 2011-ben a szakképzés megkezdéséhez szükséges alapvégzettséggel a fogvatartottak 46%-a rendelkezett. 2011/2012-ben 37 szakképzésen 606 fogvatartott tanult és szerezhette bizonyítványt, 2012/2013-ban 10 bv. intézet 18 képzésén 361 fő folytatott ilyen tanulmányokat. Felsőfokú oktatásban, levelező képzési formában 39 fogvatartott vett részt a 2011/2012-es tanévben.

A fogvatartottakkal való szakszerű feladatellátást segítette az együttműködő külsős partnerek bevonása. A bv. intézetek jó kapcsolatot alakítottak ki az önkormányzatokkal, hivatalokkal, oktató/képző intézetekkel, alapítványokkal.

A TÁMOP-5.6.2 „A társadalmi kohéziót erősítő bűnmegelőzési és reintegrációs programok módszertani megalapozása” kiemelt projekt végrehajtására bv. 11 intézetben került sor a konzorciumi partnerek együttműködésével. A sikeres társadalmi és munkaerőpiaci visszailleszkedés elősegítése és a bűnismétlési kockázat csökkentése érdekében 11 szakmában összesen 316 fő szerzett akkreditált, betanító vagy OKJ-s képesítést.

A 2012/2013 tanévre továbbra is nagy igény mutatkozott a középiskolai tanulmányok megkezdése vagy folytatása iránt, köszönhetően a jól megszervezett és valamennyi letöltő intézetben elérhető képzéseknek. Összesen 836, illetve a következő tanévben 819 fő kezdte meg

középfokú tanulmányait. A felsőfokú tanulmányok folytatására is lehetőséget biztosítottunk, így felsőfokú tanulmányait 38 fő fogvatartott kezdte meg a 2012/2013-as tanévben, 4 bv. intézetben. A résztvevők száma 38 főről 2013/2014-ben 46 főre emelkedett.

Az általános iskolai végzettséggel bíró, de szakmát nem tanult elítéltek száma továbbra is magas volt, ezért 720 fogvatartottat iskoláztunk be összesen 37 OKJ-s végzettséget adó képzésre.

2012-ben a tanévkezdéskor az előző évekhez hasonlóan fogvatartottak 45,8%-a rendelkezett a szakképzés megkezdéséhez szükséges alapvégzettséggel, azaz a 8 általános iskolai osztállyal. 2012/2013-ban 37 szakképzésen 602 fogvatartott tanult és szerezhetett bizonyítványt.

Össességében megállapítható, hogy a 2012/2013-es oktatási évben tanulmányokat megkezdő és szakképzésbe vont fogvatartottak száma az előzőkhöz hasonlóan alakult, segítve a Bv. Szervezet kiemelt feladatát, a fogvatartottak reintegrációját.

„A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” elnevezésű, TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001 azonosító számú kiemelt projekt keretében a bevont fogvatartottak száma elérte összesen a 2 400 főt, melyből 1 156 főt vontunk be iskolarendszerű képzésbe. A közbeszerzést megvalósító Belügyminisztérium engedélyt követően megkezdődhetett a tréningek, a szakmaképzések végrehajtása a bv. intézetekben.

A 2013/14 tanévben 1 151 fő kezdte meg az általános iskolai tanulmányait és közülük 1100-an sikeresen el is végezték valamelyik osztályt. A 2013-as tanévben 46 fő végzett felsőfokú tanulmányokat. Továbbra is koncentrált hangsúlyt fektettünk az OKJ-s képzések beindítására, illetve az azokban való részvétel motiválására. 2013-ban 720 fő vett részt 37 OKJ képzésben. Kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy a fogvatartottak szakképzésben való motiválásának egyik legkritikusabb eleme a bv. intézetek személyi állományának annak sikerességébe vetett hite. Elsődlegesen a fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozó személyzet kommunikációjára, motiváló hatására fordítottunk figyelmet.

A 2014/2015 tanévben az oktatást szervező intézmények körét tovább bővítettük. A 2014/15-ös tanévben 1 083 fő alacsonyabb beiskolázása történt meg. Továbbra is biztosítottuk a középfokú tanulmányok végzésének a lehetőségét, mely valamennyi letöltő intézetben elérhető. A 2014/2015-ös tanévben 858 fő kezdte meg középiskolai tanulmányait. A szakképzésbe bevontak létszámát tovább emeltük. A felsőfokú tanulmányok folytatása kivételes lehetőség, mellyel a fogvatartottak élhetnek. A 2014/2015 szemeszterben is 30-an vettek részt felsőfokú képzésben.

A csak alacsonyabb végzettséggel rendelkező, de szakmát nem tanult fogvatartottak aránya 55,7% volt. Közülük 1 131 főt, azaz minden kilencedik fogvatartottat iskoláztunk be a megszerzett 59 OKJ-s végzettséget adó képzésre, ezzel másfélszeresére növeltük a szakmaképzés lehetőségét.

A 2014/2015 tanévben 18 szakmaképzés futott a büntetés-végrehajtási intézetekben a fent említett TÁMOP 5.6.3 program keretein belül, képzésenként átlagosan 18 fő fogvatartott került beiskolázásra. Összesen 15 képzés indult – több bv. intézetet érintve – 2015. május és október közötti időszakban, 280 fogvatartott bevonásával. A képzések elindulása előtt az érintett fogvatartotti csoportnak tréningek kerültek megtartásra. A szakmaképzések piacképes hiányszakmák voltak: targoncavezető, festő-mázoló, bádogos, parkgondozó, asztalos. Össességében megállapítható, hogy a 2014/2015-ös oktatási évben tanulmányokat megkezdő és szakképzésbe vont fogvatartottak száma jelentősen megemelkedett.

A 2014/2015-ös oktatási év kiemelkedően sikeres a tanulmányokat megkezdő és szakképzésbe vont fogvatartottak létszámát tekintve, arányaiban majdnem minden hatodik fogvatartott kezdhetette meg vagy folytathatta tanulmányait.

A Belügyminisztériumon belül működő Közfoglalkoztatásért Felelős Államtitkársági Hivatal együttműködési megállapodást kötött a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával 2015 áprilisát követően. Az együttműködési megállapodás célja, hogy a pártfogói tevékenységen belül meghatározott feladatok teljesüljenek, legfőképpen a társadalmi kötődési programba bekerülő elítéltek korábbi munkahelyre történő visszahelyezésének elősegítése, ennek hiányában pedig új munkahely felderítése, vagy esetlegesen közfoglalkoztatásban történő elhelyezés.

Fogvatartotti beiskolázási mutatók										
Tanév	Általános iskola		Középiskola		Szakképzés		Felsőfokú		Összesen	
	beiskolázott	befejezte	beiskolázott	befejezte	beiskolázott	befejezte	beiskolázott	befejezte	beiskolázott	befejezte
2015/2016	1016	832	967	769	1156	629	56	49	3195	2279
2016/2017	909	879	1218	1196	770	660	43	43	2940	2778
2017/2018 ¹⁸	806 ¹⁸	N.r. ¹⁹	1225 ¹⁸	N.r. ¹⁹	804 ¹⁸	N.r. ¹⁹	42 ¹⁸	N.r. ¹⁹	2877¹⁸	N.r.¹⁹

16. táblázat

A 2015/2016 tanév vonatkozásában kiemelendő, hogy 2015. július 1-je óta a Nemzetgazdasági Minisztérium látja el a hazai szakképző intézmények felügyeletét, pénzügyi és szakmai kontrollját. A Nemzetgazdasági Minisztérium országosan 44 szakképzési centrumot alakított, melyek a bv. intézetek vonatkozásában a szakmaképzések lehetőségét bővítették. Mindezeket túl a szakképzési centrumokkal való kapcsolatrendszer akadálymentes és informatív kiépítése volt a fő célunk. Ez hozzájárult a már folyamatban lévő képzések technikai igényeinek fejlesztéséhez, bv. intézeti és fogvatartotti elvárásokhoz való kompatibilitásának megteremtéséhez.

A területileg illetékes Szakképzési Centrumokkal a bv. intézetek felvették a kapcsolatot és együttműködési megállapodást kötöttek, illetve képzéseket indítottak 9 bv. intézetben. Az elindított képzések minden esetben piacképes szakmához segítik a fogvatartottakat: kőműves, festő-mázoló, kárpitos, villanyszerelő, szakács, kosárfonó és fonott bútor-készítő, villanyszerelő, targoncavezető, vendéglátó eladó és pincérképzések indultak.

A szakképzések beindítását megelőzően széleskörű igényfelmérést végeztünk a hiányszakmákra fókuszálva a fogvatartottak képességeinek, készségeinek tükrében. A szakképzési centrumok a különböző képzési formák megvalósításában ugyanezt a profilt képviselik.

A 2016. évben a folyamatban lévő OKJ-s képzések mellett szükséges volt a továbbiakban is biztosítani a hiányszakmák képzésének lehetőségét, így az építőipari szakmák oktatása is megjelent.

A fogvatartottak esetében a bv. intézeti befogadást követően személyre szabott reintegrációs tervet készítünk minden esetben, amely egyéniesített fogvatartási programtervbe beépítésre kerülnek készségeik, képességeik és azok használatának formai lehetőségei. Ennek megfelelően alakulnak ki azok a fogvatartotti létszámok, melyekre a szakmaképzések építhetők.

Amennyiben regionális szinten egy szakmaképzés beindításához nem állt rendelkezésre megfelelő létszámú, előírt iskolai végzettséggel, illetve képességekkel rendelkező fogvatartott, akkor a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztállyal való egyeztetést követően, elítéltek

¹⁸ 2017/2018 tanévre vonatkozó évközbéli összevont előzetes tájékoztató adatok, 2018. május 5-i állapot alapján.

¹⁹ A tanévzárás okán 2018 júniusáig nem releváns adatok.

átszállításával tudtuk megvalósítani az elképzeléseket, mely a mai napig megjelenik a tervezésben, szervezésben, lebonyolításban.

16 bv. intézetben folytak 2016-ban a szakmaképzések, melyek összevont létszámait az alábbiakban közöljük:

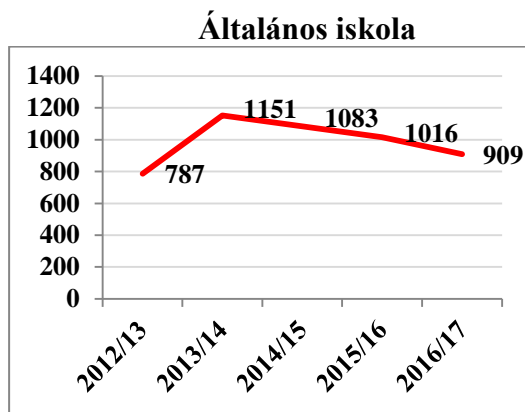
<i>Fogvatartotti szakmaképzések 2016-ban</i>		
	<i>Induló létszám (fő)</i>	<i>Végzett létszám (fő)</i>
Burkoló	23	19
Festő-, mázoló	80	53
Festő-, mázolás-, tapétázó	51	47
Hegesztő	34	31
Karosszéria lakatos	17	17
Kertész	42	32
Kosárfonó és fonott bútor-készítő	23	19
Kőműves	60	36
Népi kézműves	78	65
Pék	51	44
Szakács	82	77
Szobafestő	21	21
Villanyszerelő	83	58
<i>Összesen:</i>	<i>645</i>	<i>519</i>

17. táblázat

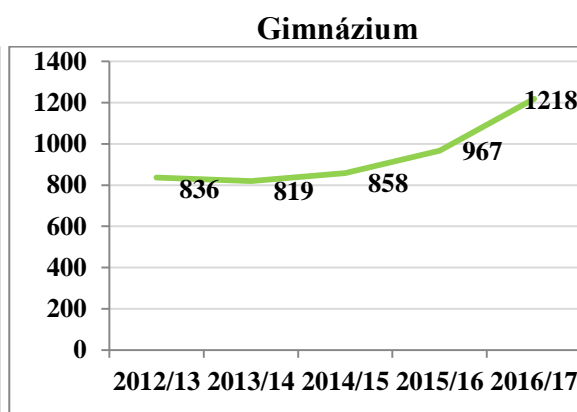
A fejlődő és konstruktív szakmaképzési lehetőségek kihasználásának eredménye lett a fogvatartottak számára az oktatás és szakmaképzés többszínű palettán történő biztosítása, valamint a szabadulás utáni munkaerőpiaci integrációt elősegítő munkáltatás és piacképes szakmát adó képzések összes lehetőségének feltérképezése, monitorozása és megszervezése, lebonyolítása. A fogvatartottak eredményes társadalmi reintegrációjának egyik legfontosabb eleme az oktatás biztosítása és a piacképes szakképzések megszervezése. Az e területen végzett tevékenység legfőbb célja – az ismeretek átadásán túl – a szabadulást követő munkaerőpiaci visszailleszkedés elősegítése.

A képzések a korábbiakban is, és most is folyamatosan kiemelt figyelmet kapnak. Országosan 26 bv. intézetben folyik általános iskolai és középiskolai oktatás vagy szakmaképzés. Az oktatások minden esetben a bv. intézeteken belül zajlanak, nappali, esti, illetve levelező tagozaton, államilag finanszírozott formában, a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazottak alapján. A 2017/18-as oktatási tanév alapfokú és középfokú beiskolázási mutatóit a 16. táblázat tartalmazza, azonban az adatok előzetes tájékoztató jellegűek, hiszen a különbözeti vizsgával utólag jelentkezők, illetve a szabadulók létszámadatai miatt nem tekinthetőek véglegesnek. A 2017/2018-as tanévben 42 fő vesz részt felsőfokú képzésben, míg az OKJ és tanfolyam rendszerű szakképzésben 2017-ben 804 fő kezdte meg, illetve folytatta tanulmányait.

Általános iskolai és gimnáziumi képzésben résztvevő fogvatartottak létszámának alakulása:

4. ábra

5. ábra

A 4. és 5. ábrákon látszik, hogy az előző évek adataihoz képest az általános iskolai oktatásban résztvevő fogvatartottak száma csökkent, ezzel csaknem egyenesen arányosan pedig nőtt a gimnáziumi oktatásban résztvevők száma. Ennek oka, hogy a társadalomba történő sikeres visszailleszkedés feltételeinek tudatosítása által egyre több fogvatartott folytat tanulmányokat a bv. intézetekben, így az elvégzett osztályok száma is folyamatosan növekszik. A munkavégzés mellett több fogvatartott arra is felhasználja a szabadidejét, hogy tanuljon, így a magasabb iskolai végzettségnek és megszerzett szakképzettségnek köszönhetően a majdani szabadulás utáni beilleszkedési esélyei is javulnak.

A fentieken túl pedig elmondható, hogy egyre többen tanulnak és szereznek szakmát a bv. intézetekben. A képzések olyan hiányszakmákat érintenek (festő, mázoló és tapétázó, térburkoló, szobafestő, parkgondozó, asztalosipari szerelő, állatgondozó, szakács, hegesztő, konyhai kisegítő, építő- és anyagmozgató gép kezelője targonca szakmairány és hatósági vizsga gépkelölői jogosítvány), amelyekben a fogvatartottak gyakorlatot is tudnak szerezni a bv. intézetekben.

A Belügyminisztérium és a BvOP közösen indította el az EFOP-1.3.3-16-2016-00001 azonosítójú, „Fogvatartottak reintegrációja” c. projektet. A program célja az elítéltek és az előzetesen fogvatartottak társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációjának erősítése, ezen keresztül az elkövetők bűnismétlési kockázatának csökkentése. A projekt célkitűzései között szerepel, hogy a fogvatartottak támogatással már a szabadulásukat megelőzően felkészüljenek a munkaerőpiaci és társadalmi visszailleszkedésre. A szakképzési centrumokkal történő együttműködés során megvalósul azon szakképzések számának emelkedése, amelyek esetében a Bv. Holding Kft. alá tartozó gazdálkodó szervezeteknél a gyakorlati oktatást is meg lehet szervezni, így munkatapasztalatot és gyakorlatot lehet szerezni. Kiemelt figyelmet kap tehát, hogy a fogvatartottak képzése piacképes és hiányszakmákban történjen, gyakorlati jellegű tapasztalatok minél szélesebb megszerzésével.

V. FOGALOMTÁR

Az alább felsorolt fogalmak nem pontos jogi definíciók, elsősorban a statisztikák megértését szolgálják. Céljuk, hogy komolyabb jogi előképzettség nélkül is értelmezhetővé váljanak a börtönstatisztikákban használt fogalmak.

SZERVEZETI ALAPFOGALMAK

Büntetés-végrehajtási Szervezet

A Büntetés-végrehajtási Szervezet végrehajtja a törvényileg meghatározott szabadság-elvonással járó szankciókat,²⁰ valamint a szabadultak utógondozásával, pártfogó felügyelettel kapcsolatos feladatokat. A Büntetés-végrehajtási Szervezet a Belügyminisztérium irányítása alatt álló, önálló, állami, fegyveres rendvédelmi szerv.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP)

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a Büntetés-végrehajtási Szervezet közép-irányító szerve, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka áll. A BvOP ellátja a büntetés-végrehajtási szervek felügyeletét, ellenőrzését és szakmai irányítását.

Büntetés-végrehajtás gazdasági társaságai

A büntetés-végrehajtás gazdasági társasága olyan 100% állami tulajdonú, kiemelkedő társadalmi és közbiztonsági érdeket szolgáló korlátolt felelősségű társaság, amelynek célja a fogvatartottak munkáltatása a rendelkezésre álló erőforrások hatékony kihasználásával, profitorientált módon - holding szervezetbe tagozottan.

Büntetés-végrehajtási intézet

A büntetés-végrehajtási intézet, köznyelvben *börtön*, a Büntetés-végrehajtási Szervezet egy olyan szervezeti egysége, melyben a szabadságvesztést ténylegesen végrehajtják. Az intézeteket funkciójuk szerint többféle módon lehet csoportosítani. Megkülönböztethető úgynevezett előzetes és letöltő intézet. Az előzetes vagy megyei intézetek elsődleges feladata az előzetes letartóztatás, míg a letöltő vagy országos intézeteké a bírói ítélet végrehajtása (az ítélet letöltése). Mindemellett megkülönböztethetünk más szakmailag speciális intézeteket, melyek női, fiatalok, vagy gyógykezelés alatt álló fogvatartottak elhelyezését szolgálják. Szakmai terminusban a büntetés-végrehajtási intézet (bv. intézet) használatos, a börtön ugyanis egy végrehajtási fokozat (lásd alább).

Fogház, börtön, fegyház

A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban kell végrehajtani, azaz fegyházban, börtönben vagy fogházban. A börtön tehát a köznyelvi használat mellett/ellenében nem egy intézet, hanem a büntetés végrehajtásának egy fokozata, amelyet a bírósági ítéletben határoznak meg. A fogház a legenyhébb, a fegyház a legszigorúbb végrehajtási fokozat. Az

²⁰ Büntetések, intézkedések, büntetőeljárású kényszerintézkedések, szabálysértési elzárás.

egyres fokozatok szigorúsága megnyilvánul a fogvatartottak eltérő életrendjében, az egyén felett gyakorolt intézményi kontroll mértékében, a megszerezhető kedvezmények körében stb. A büntetést lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb hajtják végre a Büntetés-végrehajtási Szervezet által kijelölt intézetben.

Büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő olyan hivatalos személy, aki a támogató és kontroll funkciók érvényesítésével végrehajtja a törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyeletet, az igazságügyért felelős minisztérium, a törvényszék és a bv. szerv megkeresésére környezettanulmányt vagy pártfogó felügyelői szakértői véleményt készít a döntések megalapozásához, továbbá aktívan és hatékonyan részt vesz az elítéltek szabadulásra történő felkészítésében, valamint segítséget nyújt a szabadult elítéltek részére a társadalomba való visszailleszkedésükben. Funkcióját tekintve bűnmegelőzési szakember, akinek legfőbb célja a szabadulás előtt álló és szabadult elítéltek eredményes reintegrációja, ezáltal a visszaesési kockázatuk csökkentése.

FOGVATARTOTTI ALAPFOGALMAK

Fogvatartott

A büntetés-végrehajtási terminológiában a fogvatartott egy gyűjtőfogalom, mely a személyi szabadságában bármilyen okból vagy indokkal korlátozott, illetve attól megfosztott, büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett személyt jelent. Beletartoznak a fogvatartott kategóriába a jogerős bírósági ítélettel rendelkező elítéltek, az előzetesen letartóztatottak, a kényszergyógykezelték, az elzárást töltő személyek is.

Büntetőjogi elzárás

A büntetőjogi elzárás egy olyan, szabadságelvonással járó büntetőjogi szankció, amely főként azokkal az elkövetőkkel szemben alkalmazható, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása az elkövetett cselekmény csekély súlyára tekintettel célszerűtlen, illetve az elzárás hatékonyabban szolgálhatja a speciális prevenciót. Tartama 5-90 (fiatalkorú esetén 3-30) napig terjedhet.

Előzetes, I. fokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Elzárás

Az elzárás szabadságelvonással járó büntetési forma, melyet elsősorban az olyan esetekben célszerű alkalmazni, amelyekben a büntetés célja rövid tartamú szabadságelvonással is elérhető. Szabálysértés, illetve bűncselekmény miatt is – a törvények által meghatározott esetekben – kiszabható büntetésfajta. Fajtái: büntetőjogi-, szabálysértési-, rendbírság helyébe lépő elzárás, melyeket az erre jogszabályi rendelkezés alapján kijelölt bv. intézetekben lehet végrehajtani.

Fiatalkorú előzetes I. fokú ítéletig

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) az első fokon eljáró bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig.

Fiatalkorú előzetes, nem jogerősen elítélt

Személyi szabadság bírói elvonásával járó kényszerintézkedés hatálya alatt álló - a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévét még be nem töltött - terhelt (előzetesen letartóztatott) a bíróság ítéletének jogerőre emelkedéséig.

Reintegrációs őrizet

A szabadságvesztés és a felelős önálló életvezetés közötti kontraszt optimalizálását szolgálja, állami szervek által felügyelt határozott időtartamú kontroll alkalmazásával. Keretében – a túlzásfoltosság enyhítése, a szabadságelvonás csökkentése és a reintegrációs célok elérése érdekében – a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinek lehetősége nyílik arra, hogy bírói döntés alapján elektronikus nyomkövető alkalmazásával büntetésük utolsó legfeljebb 10 hónapját vagy 1 évét otthonukban tölthessék.

Jogi jellegét tekintve atipikus házi őrizetet jelent.

Ideiglenes kényszergyógykezelés

Az ideiglenes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a büntetőeljárás alatt (jogerős ítélet nélkül). Akkor van helye, ha a bíróság arra következtet, hogy a büntetőeljárás végén a terhelt kényszergyógykezelését kell majd elrendelni. A kóros elmeállapotú elkövető elkövetéskori beszámítási képességének hiánya esetén a bíróság a felelősség megállapítása nélkül intézkedéséként kényszergyógykezelést rendel el személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény esetén, ha tartani kell attól, hogy az elkövető hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. Az ideiglenes kényszergyógykezelést az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben kell végrehajtani.

Kényszergyógykezelés

Személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.

Büntetőjogi gyógyító jellegű kényszerintézkedés abban az esetben, ha a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetője az elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető. Elsődleges célja a gyógyítás.

Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)

A büntető- vagy szabálysértési eljárásban kiszabott közérdekű munka esetében, amennyiben az érintett személy a számára meghatározott munkát önhibájából nem végzi el, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni. Átváltoztatása esetén 4, illetve 6 óra munka felel meg egy napi elzárásnak.

Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)

Amennyiben az elítélt a pénzbüntetést nem fizeti meg, illetve részletfizetés engedélyezése esetén egyhavi részlet megfizetését elmulasztja, a pénzbüntetést vagy annak meg nem fizetett részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni. A pénzbüntetés legkisebb mértéke harminc, legnagyobb mértéke ötszáznegyven napi tétel, egynapi tétel összegét legalább ezer, legfeljebb ötszázezer forintban kell meghatározni.

Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő

Az az elítélt, akit korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, de szabadulása óta az újabb bűncselekmény elkövetéséig több mint három év telt el. Szintén ebbe a kategóriába tartozik a fogvatartott, ha korábbi vagy jelenlegi bűncselekménye, vagy mindkettő gondatlan elkövetés volt.

Különös visszaeső

Az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el.

Visszaeső

A szándékos bűncselekmény elkövetője, ha korábban szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Többszörös visszaeső

Az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.

Erőszakos többszörös visszaeső

Az erőszakos többszörös visszaeső olyan többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el.